

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

ОНІМНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ ПЕТРА ЯЦЕНКА “МАГНЕТИЗМ”

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка II курсу 201 М групи
Спеціальності 035 Філологія
спеціалізація 035.01 Українська мова та
література
Освітньо-професійної програми «Філологія
(українська мова та література)» другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Харитонова Катерина Олександрівна

Керівник: кандидатка філологічних наук,
доцентка Климович С.М.

Рецензент: кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії й методики викладання
навчальних дисциплін, завідувачка навчально-
методичної лабораторії української мови і
літератури КВНЗ “Херсонська академія
неперервної освіти” ХОР Марецька Л.П.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження	6
1.1 Предмет ономастики та її становлення як окремої наукової дисципліни.....	6
1.2 Класифікація онімів у сучасній лінгвістиці.....	10
РОЗДІЛ 2. Онімна лексика у творі «Магнетизм» Петра Яценка	22
2.1 Лексико-семантичний аналіз антропонімів та їх функції в тексті.....	22
2.2 Функціонування топонімів у творі (урбаноніми, ойконіми, біоніми, хороніми, дромоніми).....	27
2.3 Фонові власні назви у романі.....	35
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТОК А	48

ВСТУП

Ономастичний простір кожного літературного твору – унікальний. Письменник наперед знає, яку роль у розвитку сюжету будуть відігравати персонажі, тому наділяє їх іменами, попередньо обміркувавши особливості кожного героя. Обираючи імена часто вже дорослим персонажам, автор намагається досягти гармонії між іменем та характером героя. На допомогу авторові при доборі власних імен у художньому творі приходять широкий ономастичний репертуар мови, а за потреби можна створювати й власні авторські оніми. Тож усе більшої популярності серед дослідників набуває вивчення власних імен у художньому творі.

Оскільки онім зберігає в собі мовний та історичний коди, довгий час точилися суперечки щодо виокремлення ономастики як окремої науки. Остаточно становлення ономастики як окремої наукової дисципліни відбулося в другій половині ХХ століття. В онімах своєрідним чином закодована інформація про історичне минуле. Кожна власна назва була сформована в різні часи, а стала мовним джерелом після появи писемності. Навіть коротка власна назва може зберігати в собі довгу історію, а мовна зміна в онімах може бути обґрунтована певними історичними подіями.

Досить міцно в Україні сформувалися традиції ономастичних студій, основоположником яких став К. Цілуйко. Науковець розробив досить чітку систему, що дозволило значною мірою дослідити склад власних назв української мови, їх походження, розвиток та функціонування. Предмет ономастики та її становлення як окремої наукової дисципліни вивчали В. Ташинський, Ю. Карпенко, М. Зубов, О. Белей тощо. Однак недослідженого залишається значно більше, ніж уже вдалося досягнути.

Уживання власних назв у мовленні, текстах, а особливо в сучасних художніх творах на сучасному етапі недостатньо досліджено. Саме цим визначена **актуальність нашої роботи**. Останнім часом активізувалося вивчення літературної ономастики, та вони часто охоплюють лише один розряд власних назв – антропоніми. Оскільки літературний доробок українських письменників щороку поповнюється новими творами, у яких широко представлена онімна лексика, дослідження власних назв потребують удосконалення, розширення та якісних змін. Ономастичний простір роману Петра Яценка «Магнетизм» ще не було досліджено, оскільки твір вийшов друком у 2020 році.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є роман Петра Яценка «Магнетизм».

Предмет нашого дослідження – лексико-семантичний та функційний аналіз онімного простору твору автора.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення онімної лексики, її наповнення та особливостей уживання в тексті роману Петра Яценка «Магнетизм».

Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати становлення ономастики як окремої наукової дисципліни;
- вивчити праці науковців щодо класифікації власних назв;
- виявити всі власні назви різних розрядів у творі «Магнетизм» Петра Яценка;
- визначити лексико-семантичні функції антропонімів;
- виокремити та проаналізувати розряди топонімів;
- дослідити функції фонових власних назв.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри української і слов'янської філології та журналістики

«Закономірності розвитку української мови і практика мовної діяльності (державний реєстраційний номер 0117U001731)».

У дослідженні були використані **методи** контекстуального аналізу, описовий метод, метод внутрішнього зіставлення, метод історичного аналізу тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше здійснено аналіз ономастичного простору роману Петра Яценка «Магнетизм».

Теоретичне й практичне значення дослідження визначається тим, що приклад детального контекстуального аналізу ономастикону прозового твору може бути використаний при ономастичному аналізі інших прозових творів. Дослідження сприяє розширенню ономастичних досліджень сучасної української літератури, що допомагає вирішити питання ономастичних студій.

У вищій школі робота може бути використана під час викладання сучасної української літературної мови, історії української літературної мови, стилістики, спецкурсах ономастики та при написанні наукових робіт.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи та результати її розглянуто на засіданні кафедри української і слов'янської філології та журналістики (6 жовтня 2021 р.), висвітлено в публікації «Ойконіми у романі «Магнетизм» П. Яценка» (рекомендовано до друку (альманах «Магістерські студії» (Випуск XXI, 2021 р.).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел, що включає 46 найменувань, обсяг роботи 48 сторінок, із яких 40 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Предмет ономастики та її становлення як окремої наукової дисципліни

Будь-яка власна назва – онім, містить в собі інформацію про історичну епоху створення іменованого об'єкту, етнос, котрий його створив, мову, на якій назва була створена. Оніми виникали в давнину в процесі формування та розвитку мов. Власні імена належать конкретному об'єкту чим істотно відрізняються від загальних назв. Ще в часи античності слова поділялися на власні імена та загальні назви.

Досить довго науковці сперечалися щодо того, чи можна вважати ономастику самостійною дисципліною, чи вона є лише допоміжною відносно географії, історії, лінгвістики, археології тощо.

Ми проаналізували розвиток слов'янських ономастичних студій. А. Зубко у статті «Українська ономастика: проблеми та здобутки» [26] стверджує, що початок слов'янських ономастичних досліджень пов'язаний із діяльністю видатного мовознавця XIX ст. Ф. Міклошича. Серед чеських дослідників XIX ст. ономастику вивчали Г. Іречек та К. Кадлец, в Польщі – Т. Войцеховський та Ф. Пекосинський.

Науковці підкреслювали важливість дослідження власних назв як історичного джерела. Лінгвісти за допомогою онімів аналізували територіальне розміщення племен у давній Європі задля пошуку прабатьківщини слов'ян. Я. Розвадовський у Польщі в 1948 році видав книгу «Студія над назвами вод слов'янських». Дослідження гідронімів в середині XX ст. вказує на те, що назви рік є найбільш архаїчними, саме через це науковці звертали на них вагому увагу.

Із часом у дослідженнях ономастики сформувалися два основні підходи: історичний та філологічний. Учені-філологи використовували

онім для вивчення історії мови, історики ж використовували онім як історичне джерело. Тож ономастика існує як спеціальна історична дисципліна, що займається вивченням конкретного змісту та тлумаченням оніму. У свою чергу ономастика у філології є частиною лінгвістики, що займається вивченням лексичної форми власної назви.

Науковці умовно розділяють розвиток ономастики як наукової дисципліни на три етапи. Етап, коли створювалися перші словники та наукові праці й розвідки називають «доакадемічною добою» (до середини ХІХ ст.). Другий етап знаменується появою академічних доробків у сфері ономастики, цей етап триває до першої половини ХХ ст. Третій етап (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) вивчення власних назв на філологічному та історичному рівнях [26].

Походження власних назв цікавило людство в усі часи, так у «Повісті минулих літ» Нестор Літописець намагався дізнатись «...откуда есть пошла Русская земля» [26]. Автор пояснює походження назви Києва, розповідаючи відому легенду про засновників міста Кия, Щека, Хорива і сестру Либідь [26].

В Україні одним із перших розпочав ономастичні дослідження Я. Головацький – відомий український слов'янознавець (1814–1888рр.). Учений займався вивченням історії української мови, тлумаченням значення онімів. Дослідник у працях «Велика Хорватія або Галицько-Карпатська Русь», «Поділ часу у Русинів» та ін. дав пояснення географічним назвам та власним іменам Західної України.

А. Бертьє-Делагард вивчав питання ономастики, а пізніше на початку ХХ ст. – відомі українські історики О. Лазаревський, М. Астряб, В. Ляскоронський, М. Арандаренко, Л. Падалка, О. Андріяшев та ін. Свій внесок у становлення ономастики як окремої дисципліни зробив І. Франко. Історичні події першої половини ХХ ст. привели до занепаду досліджень ономастики в Україні. Окремі вчені продовжували працювати в цьому напрямку. При АН УРСР працювала комісія з

власних назв, в якій брали участь відомі українські вчені П. Клименко, А. Ярошевич, М. Ткаченко та ін.

Відродження ономастичних досліджень почалося в другій половині ХХ ст., першим вченим, який відродив дослідження історичної та лінгвістичної ономастики став К. Цілуйко, свої думки він виклав у працях: «Українська топоніміка», «Коротка програма збирання матеріалів до вивчення топографії в Україні» [26].

У 1959 р. ономастика була визнана окремою науковою дисципліною під час Першої української наради лінгвістів. Ю. Карпенко дає таке визначення ономастиці: «це розділ мовознавства, що вивчає власні назви, їхню сутність, специфіку, будову, групування, закономірності функціонування, їхнє походження та розвиток» [28]. Учений наголошує про можливість розглядати ономастику як окрему науку поряд із мовознавством. Ю. Карпенко зауважує, що дослідження ономастики дають матеріал для історії народу, історії мови, етнографії, археології та інших наук.

На думку А. Зубко «Ономастика (від грецького *опома* – ім'я, назва) – історико-філологічна дисципліна, що вивчає власні імена, їх функціонування в мові й суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку й постійних перетворень. Вона виникла в результаті взаємодії досліджень із історичного джерелознавства й лінгвістики» [26]. Учений наголошує, що кожен онім містить інформацію про історичні, етнічні, територіальні особливості названого об'єкту.

Ю. Карпенко наголошував на тому, що власні назви утворені від загальних, тому по відношенню до них є вторинними. Тож спочатку виникли загальні назви, а потім власні. Ці дві групи не розмежовувались, поки в мові не сформувалася окрема група власних назв. Учений переконаний, що відмінність власних і загальних назв настільки істотна, що дослідження онімів виокремилися в лінгвістичний розділ – ономастику.

В. Ташинський у свій час найповніше сформував завдання ономастики. На думку вченого «предметом ономастичних досліджень мають виступати власні імена та географічні назви в найширшому значенні. До географічних назв входять найменування місцевостей, а також гір і рік, країн та їх адміністративних одиниць, островів і частин світу, а крім того назви територіальні (полів, лугів, лісів, частин поселень та інших об'єктів подібного типу), в містах – назви вулиць і площ. До власних назв можна зарахувати особові імена, прізвища, прізвиська, різного роду лицарські псевдоніми, також гербові назви, назви племен і народів. Крім того, ономасти досліджують власні назви тварин (собак, коней, корів, овець), окремих будівель, наприклад: палаців, фортець, будинків, готелів, млинів, човнів і кораблів» [40].

У наукову галузь ономастика виокремилася в другій половині ХХ ст. Серед основних напрямків науковці поступово виділили описову ономастику, ономастичну компаративістику, типологічну, історичну, літературну й соціолінгвістичну ономастику.

Сьогодні в Україні широко відомі такі ономастичні наукові школи, як Одеська (Ю. Карпенко, О. Карпенко, М. Зубов, Л. Фоміна, Т. Крупеньова), Ужгородська (Л. Белей, С. Пахомова, О. Белей, П. Чучка, М. Сюсько), Київська (І. Железняк, В. Шульгач, В. Лучик, С. Вербич), Донецька (Е. Кравченко, Є. Отін, О. Г. Лукаш). Тривало функціонують і Львівський, Тернопільський, Чернівецький ономастичні осередки. Учені кожного осередку вивчення ономастики зробили значний внесок у розробку та розвиток ономастичної теорії.

Мовознавці плідно працюють над узагальненням ономастичних термінів. У 2012 році вийшов друком словник ономастичної термінології, укладачами якого є Н. Ткачова й Д. Бучко.

А. Зубко стверджує, що «Ономастикон, тобто коло власних імен, котрі вживаються певним народом, відрізняється як правило стійкістю і традиційністю. Географічне середовище є тим фактором, який впливає

на розвиток життя народу у всіх його проявах – економічному, соціальному, історичному, духовному, що накладає свій неповторний відбиток на весь спосіб життя людини» [26]. Учений наголошує на факторі постійно діючого впливу географічного середовища на ономастикон. Таку теорію мовознавець підтверджує фактом зміни географічних назв під впливом еволюції мови, культури, світогляду, побуту місцевого населення.

Оніми є цінними лінгвістичними джерелами, пам'ятками мови, що зберігають інформацію про розвиток мов та середовище, в якому вони розвивалися, розвиток науки, культури, етносів. Оніми виникали в процесі розвитку мов, тому є найдавнішими вербальними джерелами. Вони змінювалися з часом під впливом етносу та історії, тому яскраво відображають формування та розвиток мов поряд із розвитком цивілізації.

Отже, дослідження онімів цікавили багатьох науковців із часів появи писемності. Науковий підхід до вивчення онімів остаточно сформувався в другій половині ХХ ст. Ономастика виокремилась від історії та мовознавства, стала окремою науковою дисципліною. Зараз в Україні існує три ономастичні школи, що детально займаються вивченням власних назв. Питання онімів завжди буде потребувати нових вивчень, адже власні назви зберігають в собі історичну та культурну цінність.

1.2. Класифікація онімів у сучасній лінгвістиці

Лінгвісти розглядають топоніміку як розділ ономастики. Усі назви підпорядковуються мовним законам, що обґрунтовує лінгвістичний підхід у вивченні топонімів. Результати лінгвістичних досліджень топонімів відіграють фундаментальну роль як для мовної, так і для історичної складової власної назви. У художньому тексті топоніми

обрамлені авторським стилем, можуть, окрім прямого, мати ще й переносне значення, часто в тексті топоніми стають образами-символами. Тож лінгвістичний аналіз топонімів у художньому тексті розширює первинне його значення, що дозволяє глибше проаналізувати мову художнього тексту.

Чимало науковців в Україні й світі досліджують літературно-художню топоніміку. Над теорією топоніміки працювали О. Фонякова, К. Ірісханова, В. Михайлов, І. Маруніч, В. Суперанська, та ін. Лінгвісти Г. Лукаш, Е. Боєва, Ю. Карпенко, В. Калинкін, Т. Крупеньова, В. Кухаренко, О. Мороз, М. Максимюк, О. Усова, О. Тележкіна та ін., займалися вивченням топонімів у творах багатьох українських письменників, зокрема Б. Грінченка, О. Кобилянської, М. Хвильового, В. Винниченка, Л. Костенко, В. Кожелянка, Д. Павличка та ін.

Ю. Карпенко зазначає, «що не існує більш вдячного мовного матеріалу для художньо-стилістичного використання, ніж власні назви» [27, с. 61]. У тексті оніми слугують для створення авторського ідіостилю, формують неповторну мовну картину.

Беззаперечним є твердження Т. Невмировської про роль топонімів у тексті: «Вони є місткими й ефективними акцентами контексту, створюють контрасти й світлотінь, підсилюють і приглушують основну тему контексту, вимальовують основні контури оповіді, зовнішній і внутрішні асоціативні ефекти та діють у чітко заданому автором ключі» [36, с. 114].

Науковці поділяють топоніми на типи за походженням, враховуючи походження, парадигматичну організацію, синтаксичну роль у реченні. У художньому тексті автор може видозмінювати топоніми з певною стилістичною метою. Ми погоджуємося з думкою Л. Удовенко щодо стилістичного потенціалу топонімів, дослідниця зауважує, що «у них слід розрізняти три шари: 1) топонімічне значення; 2) етимологічне значення; 3) звучання. Останнє передбачає тісний

зв'язок із системою інших словесних образів літературного твору, зумовленість жанром і тематикою твору» [43, с. 106].

Науковці стверджують про наявність семантичного поля топонімів у художньому творі. Із лексичного боку топоніми об'єднані синонімами, антонімами, переносним значенням супроводу. Для усвідомлення мети автора, щодо призначення топоніма у тексті слід урахувувати особливості топоніму, його місце в онімному просторі тексту та мікроконтекст, у якому вжито топонім.

Функція топонімів у тексті не обмежена лише позначенням певного географічного об'єкту. У художньому творі топоніми містять інформацію просторову, часто можуть виступати в ролі символу та виконувати невербальну роль у тексті. Дослідниця Л. Удовенко стверджує, що «топоніми-символи в художньому тексті виконують характерологічну, фонову, описово-зображальну функції. Характеристична функція полягає в тому, що топоніми-символи в тексті літературного твору використовуються як засіб вказівки на яку-небудь ознаку або стан, характерний для об'єктів, явищ, а також персонажів. Фонова й описово-зображальні функції коментарів не потребують: їхня семантика наскрізна» [43, с. 107]

Питання класифікації топонімів весь час цікавить учених-ономастів. С. Галаур у статті «Регулятивна організація топонімів у сучасному українському художньому тексті» визначає такі різновиди топонімів:

Таблиця 1.

Хороніми	територіоніми	«адміністратоніми, з-поміж яких сувереноніми – назви держав, райононіми – назви адміністративних частин країни,
----------	---------------	---

		області, штату, округу, краю тощо» [4, с. 20];
	натуралоніми	«континентоніми – назви континентів, регіононіми – назви територіальних одиниць, що вирізняються з-поміж інших специфічними рисами» [4, с. 20];
	гідротериторіоніми	«інсулоніми – назви островів, пенінсулоніми – назви півостровів, пляжоніми – назви пляжів» [4, с. 20];
	віоніми	«назви шляхів сполучення» [4, с. 20];
Ойконіми	астіоніми	«назви поселень міського типу» [4, с. 20];
	комоніми	«назви поселень сільського типу» [4, с. 20];
На помежів'ї хоронімів та ойконімів можна розглядати:	годоніми	«назви лінійних об'єктів у населеному пункті» [4, с. 20];
	агороніми	«назви площеподібних об'єктів» [4, с. 20];
	дендроніми	«назви парків» [4, с. 20];
	кварталоніми	«назви кварталів» [4, с. 20];
	некроніми	«назви місць поховання» [4, с. 20];
	домоніми	«найменування споруд, що асоціюють із тим чи тим населеним пунктом, з-поміж яких функційно активними є еклезіоніми – назви культових будівель» [4, с. 20].

С. Галаур визначає характер топонімів на макро-, мезо- чи мікрорівні «До макротопонімів належать власні назви великих фізико-географічних об'єктів, що мають широку сферу вживання, загальновідомі. Зазвичай це найменування континентів, державних об'єднань, великих територій усередині держави та на покордонні кількох держав. Групу мікротопонімів формують здебільшого ті, які окреслюють сферу ойкохоротопонімії. Мезотопонімія охоплена зазвичай ойко-, оро- чи гідронімами» [10, с. 21]. Слід зауважити, що у художньому тексті не існує чіткої межі макро-, мезо, мікротопонімного простору. Ця класифікація є досить гнучкою, оскільки один і той самий топонім може належати до різних просторів відповідно до контексту його вживання.

Дослідниця С. Галаур наголошує на важливості врахування синтагматичних і парадигматичних зв'язків при дослідженні топонімів художнього тексту. Один топонім може слугувати тлом для ширшого розкриття значення іншого топоніму. Саме тому треба вивчати весь ономастичний простір художнього твору, а не окремі одиниці онімів: «Усі макро-, мезо- чи мікротопоніми окремо взятого твору перебувають у тісних синтагматичних і парадигматичних зв'язках на тлі виформовуваного ними топонімного обширу, у якому одні компоненти слугують для реципієнта певним досвідом для сприйняття й розуміння інших компонентів. У сучасному художньому тексті топоніми характеризують не лише за парадигмальними ознаками. Їх осмислюють також за походженням (реальні, ірреальні, закодовані), історичним критерієм (сучасні, архаїчні), функційним навантаженням (переднього й заднього плану), стилістичною роллю (нейтральні та стилістично забарвлені)» [10, с. 21].

М. Торчинський в онімній класифікації розглядає прості, складні й складені оніми. Прості однослівні оніми складаються з одного кореня, можуть бути афіксними й безафіксними. Складні однослівні оніми

складаються з двох і більше основ. Складені оніми – власні назви з двох та більше слів: оніми-словосполуки, оніми-словосполучення, оніми-фрази. [42, с. 216–224].

Г. Лабінська в навчальному посібнику «Топоніміка» пропонує більш розгалужену систему топонімів. Дослідниця виділяє окремі класи та підкласи топонімів, дає їм чіткі визначення. Ми проаналізували класифікацію Г. Лабінської та структурували її в таблицю:

Таблиця 2.

Назви населених місць (з гр. οἶκος – «житло»)	ойконіми;
назви міст (з гр. ἄστυ – «місто»)	астіоніми;
назви внутріміських об'єктів (з латин. urbanus – «міський»)	урбаноніми;
назви вулиць (з гр. ὁδός – «шлях, дорога, вулиця, русло»)	годоніми;
назви площ (з гр. ἀγορά – «площа»)	агороніми;
назви шляхів сполучення (з гр. δρόμος – «біг, рух, шлях»)	дромоніми;
назви водоймищ (з гр. ὕδωρ – «вода»)	гідроніми;
назви океанів	океаноніми;
назви морів	пелагоніми;
назви озер	лімноніми;
назви річок	потамоніми;
назви боліт	гелоніми;
назви географічних об'єктів, розміщених та утворюваних на межі літо- та гідросфери (півострови, миси, коси, острови)	гідроороніми;
назви гір (з гр. ὄρος – «гора»)	ороніми;
«назви лісів (з гр. δρῦς – «дерево»)» [30, с.15]	дрімоніми;

«назви невеликих незаселених об'єктів (з гр. μικρός – «малий»)» [30, с.15].	мікротопоніми;
«назви великих незаселених об'єктів (з гр. μακρός – «великий»)» [30, с.15].	макротопоніми;
«назви територій (районів, у т. ч. адміністративних, історичних областей, країн)» [30, с.15].	хороніми;
«назви етнічних спільнот» [30, с.15].	етноніми;
«назви географічних об'єктів, утворені від власного імені людини (з гр. ἄνθρωπος – «людина»)» [30, с.15].	антропотопоніми;
від назв тварин	зоотопоніми;
від назв рослин	фітотопонімами [30, с. 15].

Багатогранна класифікація топонімів представлена Г. Лабінською є детальною та обгрунтованою. Проте такий підхід до класифікації топонімів більше підходить географам, аніж філологам.

О.В. Суперанська розробила детальну класифікацію, що налічує 13 підгруп топонімів, зокрема назви об'єктів, що пов'язані з діяльністю людини (сплеоніми, фітоніми, лимноніми, потамоніми, астіоніми, хороніми, хоріоніми, омоніми, дримоніми, пелагоніми, гелоніми, ойконіми тощо) [38, с. 186-187].

Серед антропонімів О.В. Суперанська виділяє поодинокі та множинні одиниці. Однак оскільки антропоніми в літературі часто вигадані, створені спеціально для певного персонажа, вони частіше будуть виступати як поодинокі. Дослідниця пропонує універсальну класифікацію власних імен, вона виділяє такі види антропонімів:

- I. Імена, що склалися природним шляхом;

- II. Імена, штучно створені, які в свою чергу діляться на:
- 1) імена, які вживаються в реальній дійсності;
 - 2) імена книжкові, які мають дві підгрупи:
 - а) імена, в яких внутрішня форма не повідомляє про будь-які риси характеру або зовнішності героїв;
 - б) імена, в яких явно виражена експресивно-оцінна функція [38].

Така класифікація є універсальною й може бути застосована для характеристики будь-якого класу власних назв. Зокрема для нас ця класифікація важлива тим, що в ній виділена чітка межа між іменами, які вживаються в реальному житті та іменами, які вживаються в літературі. Книжкові імена в свою чергу діляться на ті, в яких внутрішня форма не повідомляє будь-якої інформації про героїв, і ті, які ми в даній роботі називаємо значущими антропонімами – імена з яскраво вираженим експресивно-оцінним забарвленням.

Дослідниця Мартос С.А. серед урбанонімів виділяє підклас годонімів: «Годонімія, як і будь-яка інша мовна підсистема – це внутрішньо організоване, ієрархічне явище, що складається з функціонально взаємопов'язаних елементів. Найменування вулиць, провулків, проспектів та інших назв утворюють особливий складник «пам'яті» міста, оскільки їх поява відображає систему цінностей того періоду, коли виник той чи інший онім, і ставлення сучасного соціуму до таких найменувань – від нейтрального чи терпимого і до остаточного заперечення» [33, с. 243].

Т. Войцеховський пропонує детальну класифікацію топонімів:

Таблиця 3.

1) топографічні:	а) що вказують на топографічні властивості об'єкта» [38, с. 149],
------------------	---

	б) «що вказують на працю людини» [38, с. 149],
	в) «що позначають мешканців за топографічними ознаками» [38, с. 149];
2) патронімічні назви	«дані нащадкам або підлеглим людини, ім'я якої стало основою назви» [38, с. 149];
3) «арендні» назви	«які позначають особисту власність людини» [38, с. 149];
4) «службові» назви	«які відображають заняття мешканців» [38, с. 149];
5) «родові» назви	«які є прізвиськами мешканців» [38, с. 149].

Лінгвістичні класифікації топонімів належать Ф. Міклошичу [38, с. 149] та П. Скоку [38, с. 150]. Класифікації цих дослідників побудовані за морфологічним принципом.

Ф. Міклошич виділяє назви, що утворені від:

Таблиця 4.

1) «імен людей» [38, с. 149]:	а) «іменників, б) прикметників» [38, с. 149];
2) «загальних імен» [38, с. 149]:	«а) земля, б) вода, в) рослини, г) тваринний світ, д) колір, е) будови, є) заняття мешканців, ж) знаряддя праці, з) етнічні позначення, и) політичні обставини [38, с. 149]».
Окремо диференціюються складні слова.	

П. Скок у своїй класифікації розглядає назви, «котрі утворилися від прикметників; субстантивованих прикметників; топонімічних апелятивів; прийменникові, префіксні, складні назви тощо» [38, с. 150].

Науковець Ф. Шварц [38, с. 150] поділяв топоніми на три групи, його класифікація не схожа на вказані вище. Дослідник аналізував назви, враховуючи: 1. професії і прізвиська; 2. поселенців; 3. природні умови.

К. Мошинський [38, с. 151] у класифікації топонімів виділяв чотири основні групи:

Таблиця 5.

1) «за природними умовами» [38, с. 151]:	«а) власне природні, б) пов'язані з діяльністю людини; в) що дають естетичну оцінку» [38, с. 151];
2) «не за природними умовами» [38, с. 151]:	а) «що відображають життя людини; б) від імен людини, включаючи назви етнічних груп» [38, с. 151];
3) «двозначні» [38, с. 151]	«які можна віднести й до першої, і до другої групи» [38, с. 151];
4) «незрозумілі» [38, с. 151].	

В. Ташицький [38, с. 151] у своїй класифікації розділяє назви населених пунктів за такими показниками: а) власні назви населених місць; б) топоніми, що походять від імен людей. Окремо дослідник виділяє двозначні і незрозумілі назви. Науковець розглядає кожен групу топонімів із історико-етнографічного та лінгвістичного боку.

У художньому тексті топоніми виконують не лише номінативну функцію, а й допомагають авторові виразно висвітлити задум, тобто оформлюють текстову категорію регулятивності, що обґрунтовує лінгвістичний підхід у аналізі топонімів.

Для аналізу урбанонімів ми спираємося на дослідження А. Титаренко [41]. Науковиця виокремлює два принципи диференціації внутрішньоміських об'єктів: тематичний та структурно-семантичний [41, с. 178].

Тематичний принцип характеризує роль та функціонування топонімів у соціально-культурному просторі міста. Відповідно до цього принципу науковиця виділяє:

- 1) урбаноніми, у яких відображені імена видатних історичних постатей;
- 2) урбаноніми, які виникли від назв внутрішньоміських об'єктів, розташованих поруч;
- 3) урбаноніми, які відображають географічні чи будь-які інші особливості того чи того внутрішньоміського об'єкта (історичні, етнічні, соціальні та інші);
- 4) урбаноніми, які фіксують соціальні чи економічні особливості в розвитку міста;
- 5) урбаноніми, у походженні яких простежується географічний принцип номінації;
- 6) урбаноніми, які мають іншомовний генезис [41, с. 179].

Структурно-семантичний принцип дозволяє прослідкувати мотиваційні особливості називання урбанонімів. А. Титаренко згідно зі структурно-семантичним принципом виділяє урбаноніми, що мотивовані:

- 1) антропонімами,
- 2) топонімами,
- 3) гідронімами,
- 4) ойконімами,
- 5) іншомовними одиницями [41, с. 179].

А. Титаренко зауважує, що «Поєднання двох принципів класифікації дає змогу представити цілісну картину урбанонімного простору будь-

якого міста, систематизувати увесь урбанонімний матеріал і слугує основою для подальших наукових досліджень у цій царині» [41, с. 180].

Отже, нами були проаналізовані праці багатьох науковців щодо питання класифікації топонімів. Досі немає загальноприйнятої класифікації, тому що існує багато принципів поділу топонімів на групи. Серед учених-лінгвістів вивчення ономастики лише набуває популярності. Спираючись на опрацьований теоретичний матеріал, ми зробили лінгвістичний аналіз онімів у творі «Магнетизм» Петра Яценка.

РОЗДІЛ 2.

ОНІМНА ЛЕКСИКА У ТВОРІ «МАГНЕТИЗМ» ПЕТРА ЯЦЕНКА

2.1. Лексико-семантичний аналіз антропонімів та їх функції в тексті

Антропоніміка – це розділ ономастики, що займається вивченням власних назв людей. До антропонімів відносять: власне ім'я, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім. В українській мові існує тричленна модель власного імені: прізвище, ім'я, ім'я по батькові. Дослідниця Шаповал Г.І. виділяє соціологічну, експресивно-оцінну, номінативну і локалізаційну функції антропонімів у тексті [45].

На перших сторінках твору автор знайомить нас із героїнею Гайкою: *«Гайка* *трамбувала футболки й труси в розхристаній чорній валізі»* [46, с. 9]. Антропонім «Гайка» є прізвищем, яке причепилося до героїні через її магнетичні здібності: *«Відтоді вона стала для всіх Гайкою, Машею Гаєчкою. Це був час епохального мультфільму «Чіп і Дейл» – і прізвисько мишки, яка вміла все лагодити, причепилося до неї так само міцно, як чіплялися ложки й виделки. До того ж її справжнє прізвище було Гай. Марія Гай – Машка Гайка»* [46, с. 16]. Тож прізвисько Гайка походить від прізвища Гай та має алюзії до мультфільму «Чіп і Дейл», де одну з героїнь звали Гайкою. Власне ім'я *Марія* майже не вживається, у тексті панує його розмовна форма *Машка*. Синтаксичні форми прізвиська у тексті: евфемізм *Гаєчка* та початкова форма *Гайка*.

Поряд із Гайкою вживається прізвисько *Льоша Жарений*: *«Спортивні штани Льоші Жареного мальовничо зависли на бильці дивана, поблискуючи засмальцьованим коліном, а в склянці у ванній засохла його зубна щітка»* [46, с. 9]. *Льоша* – розмовна форма імені Олексій. Прізвисько *Жарений* має діалектне забарвлення, що допомагає

авторові стилізувати мову героїв під лексику Східної України, такий антропонім виконує локалізаційну функцію у тексті: *«Раніше **Льоша** працював мулярем на металургійному комбінаті в Алчевську: обкладав шамотною цеглою нутра доменних печей. Там до нього й приклеїлося **прізвисько Жарений**. Не лише через справжнє **прізвище – Жарко**, а ще й тому, що мав завжди гарячі руки й легку субфебрильну температуру: тридцять сім і два – тридцять сім і три. Це йому начебто ніяк не шкодило, крім того, що мусив переконувати новеньких лікарів на медоглядах, що йому не потрібно здавати кров із вени» [46, с. 20].* Аналізуючи етимологію прізвиська *Жарений*, читач знайомиться з новими рисами персонажа, таким чином розкривається характеристична функція антропоніму у тексті.

Локалізаційну функцію східного регіону України відтворює антропонім **Ніколай**: *« – Але ж ми її не обгородили, ма! І нікого не викликали... – писнув **Ніколай**» [46, с.21].* Ніколай – це діалектна форма імені Микола. Фонетично наближена до російської вимови цього імені, що вказує на мовні особливості Донеччини. До прикладу, це ж ім'я, вжите у творі на позначення іншого героя звучить інакше: *«і **Микола** з херсонської околиці, де в нього залишився гаражний автосервіс і пасіка на п'ятнадцять вуликів, швидко все розрахував, тицяючи пожовклим від тютюну пальцем у таблицю» [46, с. 11].*

Соціологічну функцію в тексті виконують складні антропоніми, які складаються з імені та імені по батькові. Такі антропоніми вказують або на поважний вік героя твору: *«Того дня **Глафіра Петрівна (так звали бабцю)** саме встала зі своєї тахти і вийшла на кухню увімкнути гучніше радіоточку» [46, с. 21],* або на високопосадовність персонажа: *«Інших вона ненавиділа, хоча як могла підлабузнювалась до **завкафедри Ігоря Петровича**» [46, с. 22].*

Характеристичну функцію виконує в тексті антропонім *Таня Апаснасте*: *«...та подружка Гайки **Таня Апаснасте** зі своїм цибатим*

дванадцятирічним сином *Ніколаєм...*» [46, с. 18]. Такий антропонім вказує нам на те, що Таня є небезпечною, а для кого саме автор відкриває згодом: *«Це лоскотало нерви й парадоксальним чином піднімало самооцінку. А Тані подобалася її кафедральна клікуха – Апаснасте»* [46, с. 22]. Таня працювала на кафедрі безпеки життєдіяльності, небезпечною була для студентів, які прогулювати пари. Близька до російської мови форма слова *Апаснасте* вказує на локальність, формує стилістичний портрет мови персонажів та виконує експресивно-оцінну функцію персонажа в тексті.

Антропоніми-прізвиська часто присвоюють людям за родом професій, так автор називає одного з персонажів твору Моциком, характеризуючи його професію, що пов'язана з тестуванням та ремонтом мотоциклів: *«Вони проїхали кілька кіл гаражами – кожен раз на більшій швидкості, і Моцик щоразу обертався й питав у Гайки, чи міцно вона тримається і чи не крутиться в неї голова. Гайка лише сміялася...»* [46, с. 105].

Антропонімікон імені **Марії Гай** у тексті представлений досить широко:

- **прізвисько (Гайка):** *«Коли приїхало таксі, Ніколай заплакав: – Я буду дзвонити тобі, Гайко, – він розтирав сльози...»*[46, с. 63];
- **ім'я та ім'я по батькові (Марія Петрівна):** *«...Таня його шарпнула: – Марія Петрівна! Це ми, дорослі, можемо називати одне одного як заманеться! Для тебе вона – Марія Петрівна! – вона зиркнула на Гайку: – Чому ти йому дозволяєш?»* [46, с. 63];
- **ім'я та прізвище (Марія Гай):** *«– Ось, – вона простягнула книжечку. Він зашурхотів сторінками, зиркнув на її обличчя холодними сірими очима: – Марія Гай?»* [46, с. 72];

- **варіанти імені (Машка, Марія, Маша):** *«Позаду нього сміялося кілька білозубих чорнявих хлопців. – What is your name? – Марія» [46, с. 70].*

Це свідчить про те, що власні назви в художньому творі відіграють не лише номінативну функцію, вони є засобом художнього увиразнення ставлення героїв твору до персонажів, тож окрім номінативної виконують ще експресивно-оцінну, соціологічну, локалізаційну функції.

Для емоційного увиразнення не лише позитивного, а й негативного ставлення персонажів один до одного, автор використовує зменшувально-пестливі форми антропонімів, наприклад, повна форма іменні – **Інна**, зменшувально-пестлива – **Інночка**: *«...Сучка Інночка, він досі з нею не одружився, хе-хе!» [46, с. 53]*, суфікс -очк- у цьому прикладі слугує для втілення іронічного висловлення. Передача емоційно-оцінного значення висловлювання шляхом урізноманітнення форм слів-антропонімів у художньому тексті є не поодиноким випадком: *«– Але ж **Ігор** має бізнес! – здивувалася Гайка. – Це тому, що його старий – директор заводу, допомагає. Якби не він, давно б **Ігорьоша** поїхав із пічки на лавку!» [46, с. 56].*

У творі також представлена антропонімна структура прізвище + ініціали *«Начальник управління соціального захисту Змій В. П.» [46, с. 94]*, така форма антропоніму вжита для позначення начальника соціального захисту. Прізвище Змій походить від зооніму змія, та переносить на героя твору небезпечні властивості. У творі такий антропонім відіграє соціологічну функцію.

Поодиноким випадком у тексті є вживання антропонімів іншомовного походження: *«Знайомтеся, – казала Гайка, фантазуючи й уявляючи себе господинею серед поважних гостей у великому особняку. – Це мій адвокат **містер Ло**, він із Техасу. Це мій психолог **містер Пейн**, він місцевий. А це мій монстр, Таня Апаснасте. Вона, як і я, із*

Донецька». [46, с. 61]. Такі форми антропоніму мотивовані іншомовними словами, які надають текстові пафосні акценти.

Прізвисько, що походить від назви машини «— *Ось*, — вона простягнула книжечку. Він зашурхотів сторінками, зиркнув на її обличчя холодними сірими очима: — *Марія Гай?* — *Кличуть Гайкою.* — *А мене?* — *А тебе* — **Бехою** [46, с. 72], антропонім **Беха** походить від розмовної назви автомобіля «BMW», саме власником такого авто був герой твору на прізвисько Беха. У творі такий антропонім відіграє соціологічну функцію.

Оскільки Гайка розмовляла з предметами та будинками, антропонімікон твору не обмежений лише іменами людей: «*Я **Маргарита**. Мене побудували тисяча вісімсот сімдесят дев'ятого. Цього року мене знесуть. Тут побудують інший дім*» [46, с. 75]. Гайка ставиться до будинку як до живої істоти, тож у тексті такий антропонім відіграє соціологічну функцію. Поряд з ним згодом з'являється ще один антропонім, який називає не людей, а предмети: «*У мене є подруга **Настя**, любить попліткувати. Вона — **телефонна станція**. Не така древня, як я, але ми дружимо*» [46, с. 153]. «*Алло, — сказала Гайка, — це Настя? — Так, Марічко! — відповів на тому кінці грайливий голос молодій телефоністки. — Вітаю! Я в курсі. Ми ж можемо на «ти»? Я не така вже й стара. Мене завершили шістдесят шостого. Марго тоді було вже дев'яносто. Але ми дружимо: між нами досі є каналізаційні труби, водогін, хоч він уже майже заіржавів, та оцей кабель, яким ти дзвониш*» [46, с. 153]. Власні імена надають повного оживлення персонажам у творі, що допомагає авторові розширювати сюжетну лінію, відтак антропоніми стають стилетворчими засобами.

Поодиноким випадком є вживання антропоніму на позначення імені тварини: «*Я нею нашого Біма колись стригла, але ти не хвилюйся, я насадки добре промиваю, зі спиртом. Старий був пес, але любив, коли я стригла*» [46, с. 203]. Можемо припустити, що цей антропонім

мотивований художнім фільмом «Білий Бім, чорне вухо», після виходу якого собак часто стали так називати.

Отже, ми проаналізували антропонімікон твору «Магнетизм» Петра Яценка. Дослідили номінативну, емоційно-оцінну, соціологічну, локалізаційну функції антропонімів у тексті. Більшість розглянутих нами антропонімів – це прізвиська героїв твору. Також нами були дослідженні імена, прізвища та імена по батькові, що вживалися в художньому тексті, етимологія прізвисьок часто була розкрита автором у художньому тексті. Ономастичний простір твору представлений широким спектром основних та фонових ойконімів, що зумовлює доцільність подальшого аналізу ономастичних одиниць.

2.2. Функціонування топонімів у творі (урбаноніми, ойконіми, біоніми, хороніми, дромоніми)

Спираючись на дослідження теоретичної бази щодо аналізів топонімів, ми проаналізували топоніми в творі «Магнетизм» Петра Яценка за групами. Дослідниця О. Суперанська у своїй класифікації виокремила такі класи топонімів: урбаноніми, ороніми, гідроніми, біоніми, ойконіми, антропоніми, хороніми, теоніми, дромоніми [38].

Оскільки події у творі відбуваються у містах, найширша група топонімів представлена **урбанонімами** – назвами внутрішньоміських об'єктів. Для аналізу урбанонімів ми послуговуємося дослідженням А. Титаренко [41]. Науковиця виокремлює два принципи диференціації внутрішньоміських об'єктів: тематичний та структурно-семантичний [41, с. 178].

Спираючись на викладені вище тематичний та структурно-семантичний принципи, аналізуємо урбаноніми у художньому тексті: *«Гайка потягла валізу повз ріг Гостинного двору, перейшла дорогу до Могилянки і, зупинившись біля Нацбанку, не повірила своїм очам:*

просто перед нею зі смітників біля воріт виднілися купи грошей!» [46, с. 67]. Урбанонім *Гостинний двір* виконує номінативну функцію в тексті та фіксує соціально-економічні особливості розвитку міста. Назва готелю походить від слова «гості». Урбанонім **Могілянка** – це скорочена, розмовна назва навчального закладу, повна назва – Києво-Могілянська академія. Відповідно до тематичного принципу у цьому урбанонімі відображене ім'я видатної історичної постаті – Петра Могили. Урбанонім *Могілянка*, згідно структурно-семантичному принципу, є мотивований антропонімом, тобто прізвищем засновника – Могила. Урбанонім *Нацбанк* є складноскороченим словом від Національного банку, дана власна назва за структурно-семантичним принципом мотивована топонімом, а за тематичним принципом класифікації вказує на суспільно-економічний розвиток міста.

Локалізаційні урбаноніми часто походять від назв топонімів: *«Під Донецьким аеропортом. Шахта Бутівка. Її потрібно тримати»* [46, с. 105]. Відтак урбанонім «Донецький аеропорт» походить від топоніму на позначення міста «Донецьк». А ось назва шахти «Бутівка» походить від бутового каменю, який в ній видобували. Виконує номінативну та локалізаційну функції у тексті.

Серед урбанонімів у розділі 3 «Київ-Сіті» досить часто вживається урбанонім *Майдан*: *«Доскакались на тому Майдані!»* [46, с. 29]. Мова йде про історичну площу – *Майдан Незалежності*. Ця власна назва утворена від двох загальних слів та позначає історичні особливості внутрішньоміського об'єкта, а за структурно-семантичним принципом мотивована топонімом «майдан».

Двічі у творі згадується кінотеатр **«Жовтень»**: *«Їхня п'ятиповерхівка стояла неподалік кінотеатру «Жовтень» на Подолі: з під'їздами, глухо закупореними коричневими залізними дверима»* [46, с. 65]. Урбанонім на позначення кінотеатру виконує в тексті номінативну функцію. За допомогою урбанонімів автор деталізує

внутрішньоміські об'єкти, що оточують героїню твору. За тематичним принципом назва відображає історичні особливості, адже кінотеатр названий на честь воєнних подій жовтня 1943 року. Урбанонім **Поділ** у тексті вживається вісім разів. Кожного разу, коли героїня твору знаходиться в історичній частині міста. Цей урбанонім позначає історичну місцевість міста Київ, назва походить від старослов'янського слова «подоль» – низовина, тож за структурно-семантичним принципом мотивована топонімом.

Деякі урбаноніми, що позначені у творі, мають цілу історію формування власної назви, так власна назва **Контрактова площа**: *«Гайка вирушила до Контрактової площі»* [46, с. 66], є однією із найстаріших вулиць Києва, назва Контрактова історично сформувалась, адже саме на цій площі укладали різноманітні контракти й договори, тому що Контрактова площа знаходиться біля порту. Враховуючи етимологію назви, урбанонім *Контрактова площа* включає історичні особливості внутрішньоміського об'єкту. Варто зазначити, що в різні часи назва змінювалась шість разів: в 1795 – площа Контрактова, 1869 р. – Олександрівська площа, 1919 р. – Червона площа, 1944 р. – Контрактова площа, 1955 р. – Червона площа, 1990 р. – Контрактова площа. У тексті урбанонім відіграє номінативну та локалізаційну функції.

Серед топонімів у творі також представлені урбаноніми на позначення парків, скверів, пам'ятників: *«Гайка таки приторохкотіла до Контрактової й сіла відпочити у скверику біля пам'ятника Сковороді»* [46, с. 66]. Назва урбаноніму утворена від імені історичної особи – Григорія Сковороди, тож за структурно-семантичним принципом має антропонімну мотивацію.

Лінійний топонім узвіз позначає вулицю, що має спуск, у творі згадується урбанонім **Андріївський узвіз**: *«Минулого разу, коли вона приїздила до Києва, ще взимку, вона тут недалеко бувала – на початку*

Андріївського узвозу – і розговорила з дівчиною, яка продавала на розкладці мідні чайники, кавоварки та інше блискуче начиння» [46, с. 66]. За тематичним принципом цей урбанонім позначає історичні особливості внутрішньоміського об'єкту та мотивований антропонімом Андрій.

Урбаноніми на позначення вулиць: Словацька, Набережно-Хрещатицька. Топонім **Словацька** *«Точно. Словацька п'ятдесят сім... виходить, на сусідніх вулицях жили, – він натиснув кнопку й відчинив багажник» [46, с. 72]* вказує на географічні особливості внутрішньоміського об'єкту. У тексті виконує локалізаційну функцію, що допомагає героям твору відчутти себе близькими. Урбанонім **Набережно-Хрещатицька** *«Вони повернули з Набережно-Хрещатицької до зарослого хирлявими куцями мосту, перекритого бетонними блоками» [46, с. 74]*, належить до топонімів, що виникли від назв внутрішньоміських об'єктів, розташованих поруч, а за семантико-структурним принципом належить до урбанонімів, мотивованих топонімами. За цим же принципом утворений антропонім на позначення назви станції метро «Житомирська»: *«Потік людей ніби сам заніс її до станції метро «Житомирська»» [46, с. 98].*

Серед топонімів на позначення внутрішньоміських об'єктів у творі представлені урбаноніми, що називають хмарочоси, мости, житлові райони: *«Вони проїжджали повз хмародер «Гулівер» [46, с. 100].* Назва хмародера обґрунтована його висотою, тому має алюзії на високого літературного персонажа. Оскільки це постмодерністська споруда, то й історія назви не схожа на аналізовані вище історичні урбаноніми.

Топонім **Рибальський міст**: *«До Рибальського мосту від Контрактової не більше двадцяти хвилин ходи» [46, с. 101]*, названий на честь Рибальського острова, який сполучає з Подолом. Тож за

тематичним принципом належить до групи урбанонімів, які виникли від назв внутрішньоміських об'єктів, розташованих поруч.

Назви районів міста: *«Перед ними постав житловий масив Теремків»* [46, с. 103]. Урбанонім Теремки походить від раніше збудованих на цьому місті будиночків-теремків. Тож назва мотивована історичними топонімами. У тексті вживання цього урбаноніму виконує номінативну функцію. Топонім на позначення населеного пункту Чабани мотивований назвою професії, історизмом чабан : *«Перед Чабанами дорога була перекрита через ремонт, а на об'їзді сталася аварія. Вони заїхали на заправку, бо закінчувався бензин, але Моцик виявив, що бракує грошей»* [46, с. 105]. У тексті топонім виконує номінативну та локалізаційну функцію, вказуючи на місцезнаходження героїв: *«Вони просиділи так до вечора, а тоді пішли вештатися умовним **Французьким бульваром**, де на скейтах із підсвіткою каталися компанії хлопців, виписували кола дівчата на роликах, співали вуличні музиканти, і Гайка подумала, що вона могла б спробувати залишитися в цій умовній Одесі»* [46, с. 180].

Клас урбанонімів у тексті твору представлений власними назвами вулиць, узвозу, мосту, площі, кінотеатру, навчального закладу тощо. Топонімікон твору, окрім **урбанонімів**, представлений **біонімами**, **дромонімами**, **ойконімами**, **хороніми**.

Біоніми – це власні назви представників органічного світу. Дослідниця О. Суперанська виділяє два підкласи біонімів: фітоніми – назви на позначення рослинного світу, зооніми – назви на позначення тваринного світу [43]. У творі представлений зоонім Серпокрилець: *«Усе. Можна їхати. Серпокрильці он теж летять геть на зиму, забираючи свою ностальгійну музику. Їм зовсім не соромно, і вони не відчують жалю, що мігрують. Певно, що ні»*. [46, с. 32], у данному прикладі зоонім у тексті виконує функцію порівняння. Етимологія

власної назви складається зі слів серп і крило, тобто назва побудована на зовнішньому вигляді пташки.

Дромоніми – клас топонімів на позначення назв шляхів, сполучень та доріг. У творі вжитий дромонім Одеська траса: «...вони з'їхали з окружної на початок Одеської траси, і вже ніщо не могло їх зупинити» [46, с. 103], назва дромоніму утворена від топоніму Одеса та вказує на шлях сполучення.

Ойконіми – назви поселень. Дослідниця О. Суперанська виділяє два підкласи ойконімів: **комоніми** – назви сільських поселень, **полісоніми** – назви міських поселень. Закордонний ойконім **Мальорка** – це назва курортного острова, у творі виконує функцію недосяжної локації, мрії: «Чому я маю все життя собі в усьому відмовляти? Продам і поїду на **Мальорку!**» [46, с. 57], [44]. «Є ж іще Мальдівські острови чи Південно-Східна Азія, де здавна шанують вас, драконів і, певно, нас, драконових дружин, хоч і не оформлених офіційними штампами», десь так Гайка думала переконувати Жареного, поки стояла в черзі на КПП, що розділяв тепер землі, окуповані імперією, яка не терпить драконів, та світ, де міста мали живі серця, хоча вона достеменно не знала, чи мають серце, приміром, Львів або Харків» [46, с. 189].

Ойконіми на позначення курортних міст вжиті в тексті, щоб указати на матеріальний стан персонажа [44]: «З Жареним її доля була визначена наперед: можливо, народити дитину, їздити влітку на море у Бердянськ, а часом у Коктебель чи Феодосію, терпіти його просту філософію і часом – любов до чарки» [46, с. 107]. Ойконім Бердянськ позначає місто на південному сході України, мотивований гідронімом Берда, що позначає назву річки, а в перекладі з тюркської мови означає «багатий». Ойконім Коктебель позначає назву курортного міста, цей ойконім іншомовного походження, у перекладі з кримськотатарської мови означає «країна блакитних скель». Ойконім Феодосія походить з

давньогрецької мови, у перекладі з якої означає «Богом дана» [44]. *«Що ж, місто, до якого вони потрапили, справді було як Одеса. Принаймні у центрі стояли будинки, обшарпані, як і в **Одесі**, були одеські вулиці, люди розмовляли по-одеськи, на місці Дерибасівської – та сама Дерибасівська, морський вокзал був там, де Гайка бачила його минулого разу, коли їздила сюди влітку відпочивати в Затоці, а от щодо моря Гайка все ж мала сумніви»* [46, с. 107]. Ойконім Одеса теж мотивований іншою мовою, походить від назви давньогрецької колонії та виконує локалізаційну функцію курортного міста.

Ойконім Донецьк: *«Другий був із **Донецька** й донедавна працював у міліції, але отримав пропозицію, яка видалася йому чудовою, та він починав уже про це шкодувати»* [46, с. 26], є одним із головних топонімів у творі. Ойконім мотивований гідронімом, оскільки місто лежить біля річки Донець [44].

Полісонім **Київ**: *«Чорт забирай, **Києве!** Я зрозуміла, що гроші в тебе є. Тільки навіщо ти мене дразниш?»* [46, с. 67], назва столиці України, Київ стає центром життя переселенців, тому виконує не лише номінативну функцію у тексті, а й соціологічну. Власна назва мотивована антропонімом, адже за легендою місто назване в честь засновника Кия [44].

Ойконім Васильків – це назва міста в обухівському районі Київської області: *«Ваш собез у **Василькові**. Ми обслуговуємо **Києво-Святошинський район**»* [46, с. 92], ойконім мотивований антропонімом Василій, що є християнським іменем Володимира Великого. У тексті виконує номінативну функцію. Топонім **Києво-Святошинський район** є складним ойконімом, що складається із двох частин: Київ (ойконім проаналізований вище) та Святошино (назва ойконіму має теологічне походження, поселення назване на честь Николая Святоши). Ойконім позначає колишній район Київської області. У тексті відіграє номінативну та локалізаційну функції.

Ойконіми **Ростов** та **Москва** позначають міста Росії: *«Гайка теж схилилася до того, що Київ таки кращий, ніж **Ростов чи Москва**» [46, с. 28]. Ростов – розмовна форма міста Ростов-на-Дону, назва Ростов умотивована антропонімом Ростислав, а приставка -на-Дону вмотивована гідронімом Дон, адже місто розташоване на узбережжі річки. Ойконім Москва позначає столицю Російської Федерації, назва вмотивована гідронімом, адже походить від назви річки Москви, яка мала таку назву задовго до появи поселення. У тексті ці ойконіми виконують номінативну й локалізаційну функції [44].*

Третій розділ твору має назву **Київ-сіті** [46, с. 49], така назва ойконіму умотивована словом іншомовного походження сіті, що у перекладі означає місто. Використанням іншомовного слова автор підкреслює, що це місто є чужим для переселенців, тож назва розділу виконує соціологічну та номінативну функції.

Хороніми – назви країн і областей [43]. У тексті твору «Магнетизм» представлені хороніми: Красноярський край, Росія *«Один із них народився у **Красноярському краї, в Росії, у дерев'яному будинку з маленькими вікнами, і все дитинство ходив із ножем у кишені, зробленим із уламка циркулярної пили й ізоляційної стрічки**» [46, с. 26], Красноярський край – складний ойконім на позначення територіального округу в Росії, етимологія назви складається з двох частин Красний (тобто красивий) і Яр, тож ойконім умотивований оронімом Яр. У тексті виконує номінативну функцію. Ойконім Росія – це розмовний варіант назви держави – Російська Федерація. Ойконім походить від назви народу русів та іменем біблійного князя Роса. Назва украдена Московією у Київської Русі-України. Через ототожнення візантійцями цих двох понять відбулась заміна у корені слова рус на рос. *«Більшість із них прибула сюди так само з **Південного Вельсу**» [46, с. 175]* – ойконім на позначення частини країни, у тексті виконує локалізаційну функцію.*

Серед застарілих хоронімів, вживається назва країни, якої вже не існує: *«Гайка стояла на пероні поміж інших пасажирів і розмірковувала про всіх тих, що жили в СРСР»* [46, с. 153]. СРСР – відома аббревіатурна назва країни, до якої певний час входили території нашої держави – Союз Радянських Соціалістичних Республік. Цей хоронім у творі виконує характерологічну функцію, вказує на вік людей, старших 30 років, адже вони жили в СРСР.

Отже, ми проаналізували топоніми у творі «Магнетизм» Петра Яценка, спираючись на теоретичні основи дослідження. У художньому тексті представлені такі різновиди топонімів: урбаноніми, хороніми, ойконіми (полісоніми і комоніми), біоніми (зооніми), дромоніми. Опрацювавши дослідження А. Титаренко, онімний простір власних назв ми проаналізували за тематичним і структурно-семантичним принципами.

2.3. Фонові власні назви у романі

В онімному просторі постмодерних творів серед власних імен окрім топонімів і антропонімів виокремлюють фонові власні назви, які формують тло оповіді, характеризують описувану епоху, деталізують персонажів. Фонова власна назва є результатом розвитку суспільства. Аналізувати та сприймати фононіми у тексті дозволяють знання про сучасний онімний простір, лінгвокультурний розвиток суспільства.

Фонові оніми є концентрованим досвідом мовленнєвого колективу, покоління мовців однієї цивілізації, досвідом дешифрування ономастичних знаків, їхнього утворення і вживання. У художньому тексті фонові оніми зазвичай є факультативними, проте в певних контекстах вони стають ключовими: конкретизують хронотоп, передають лінгвокраїнознавчу й історико-культурологічну інформацію, виражають головну думку автора, розкривають ідею твору. Такі оніми

називають фоновими [31], ономастичним тлом [29] або прагматонімами [22].

Найбільш точним є поняття «фонові оніми», адже воно розкриває відомості про людину, сутність явища мови, навколишній світ, уяву, побут культурне та соціальне життя певного покоління. Фоновий компонент власних імен налічує три рівні: загальнолюдських, національних, регіональних знань [32, с. 108]. Фонові власні імена містять у собі географічний, історичний, культурологічний, соціологічний, етнографічний характер. Фонові власні назви можуть виконувати емоційно-експресивну функцію в художньому тексті. Оскільки фонові власні назви характерні для текстів постмодернізму, досі не існує їх чіткої класифікації. О.В. Суперанська вважає, «що з усіх можливих класифікацій на перше місце має бути висунута предметно-номінативна, оскільки співвіднесеність із предметом визначає характеристики оніма» [38].

Предметно-номінативний підхід О.В. Суперанської дозволяє в тексті твору «Магнетизм» Петра Яценка виокремити значну за обсягом групу назв автомобілів та транспортних засобів. Наприклад: *«Неподалік зупинилася маршрутка – жовтий іржавий «Богдан»»* [46, с. 99]. Уживання такого фононіму свідчить про соціальний розвиток міста та загальний економічний розвиток держави. Жовтий Богдан – відома в Україні назва автобуса. *«Маю забрати машину з сервісу, – покрутив він брелоком, на якому була кругла емблема з трьома літерами: BMW. Беха, – мимохить подумала Гайка. – Беха»* [46, с. 31]. У цьому контексті назва марки машини свідчить про заможний матеріальний стан власника. *«Старий «москвич» з повним баком і запасною каністрою пального чекає на Льошу в іржавому гаражі»* [46, с. 32] – цей приклад навпаки засвідчує про бідність власника. Автор бере фононім в лапки, таким чином акцентуючи увагу читача на формі оніму. *«І Гайка бачила дружину цього чоловіка, що винаймає кімнату в Єкатеринбурзі, двох*

його дітей, кредитний договір на «Ладу Пріору», який вони з дружиною підписали в банку» [46, с. 45]. Фононім «Лада Пріора» вказує на вітчизняну марку автомобіля, а те, що простенький автомобіль узято в кредит, свідчить про, знову ж таки, матеріальний статус героїв твору.

Тобто через фонові власні назви автор втілює характерологічну функцію ономастичних одиниць. «Таня вже розлучилася з чоловіком, від якого їй перейшла трикімнатна квартира в четвертому кварталі та «Тойота RAV4»» [46, с. 53] – фононім, переданий у частковій транслітерації іноземного слова українськими літерами. «Третього разу джип заглох за сто метрів до її будинку» [46, с. 54] – у цьому випадку фононім вказує на загальну розмовну назву автомобіля (за формою), про що свідчить і відсутність атрибутованості лапками: «Як Гайка й передбачала, реклама відповідала дійсності тільки частково: водій — похмурий прокурений тип із низько посадженими бровами, автомобіль — брудний мікроавтобус «Додж» із пом'ятим боком, з розбитим і заліпленим скотчем вікном» [46, с. 185].

Оскільки Гайка повернулася в Донецьк, у якому на повну правлять бойовики, щоб вплинути на уяву читача автор уводить фононім на позначення військової техніки, який буде зрозумілий будь-якому читачеві: «Перед входом до школи походжали й курили двоє озброєних військових у камуфляжі, неподалік стояв зелений військовий «бобік» [46, с. 191]. Фононім «Бобік» виконує образотворчу функцію, малюючи в уяві читачів зелений військовий автомобіль.

Фонові власні назви на позначення марок автомобілів представлені у транслітерованому вигляді: «Водій Таниного таксі грюкнув дверцятами багажника свого «Рено-універсала» й поспіхом вирулив із тротуару на дорогу» [46, с. 58]; «Тільки тоді, коли сім'я Апаснасте поїхала в «Ланосі», уцент набитому валізами, Гайка зрозуміла, що в її нових трусах чогось бракує» [46, с.65]; «На вулиці стояв «Пріус» із блимавками» [80]. Усі вони вказують на соціальний

статус їх власників, характеризують матеріальні якості персонажів та показують особливості побудови постмодерного тексту.

У творі в якості фонової назви вжито і назву побутової техніки, зокрема мобільного телефону: *«Перед тим з кишені солдата зазвучала «Нокія тюнс», він дістав мобілку, затиснув її між вухом і плечем, поправив штани»* [46, с. 47]. Власна назва марки мобільного телефону вжита для уточнення соціального рівня власника, оскільки це простий телефон, робимо висновки про матеріальне становище героя твору. А загальний фононім «мобіла» вказує на розмовну лексику простого населення. Автор вживає транслітеровану розмовну назву мобільного пристрою то без атрибутації, то в заатрибутованому вигляді: *«Чи можна вийти надвір, у вечірню прохолоду, і «зв'яжуться» відбудеться завдяки її старому «самсунгу» з побитими кутиками, у чохлах з наклейкою божевільного жовтого посіпаки?»* [46, с. 149], *«Гайка загубила свою кнопочку «нокію»-лопату і дзвонила Льоші з таксофона на Головній пошті»* [46, с. 155]. Окрім атрибутації автор додає ще просторічний варіант назви телефону, що підсилює соціологічну роль фононімів.

Серед фонових власних назв є й такі, що відтворені аббревіатурами: *«За парковою огорожею стояли намети, і вони там усією кафедрою БЖД мерзли й розуміли, за кого їх має керівництво економічного університету, бо інші кафедри не їхали»* [46, с. 155]. БЖД – аббревіатура на позначення відомої назви навчальної дисципліни «Безпека життєвої діяльності». Оскільки головна героїня твору була дотичною до роботи кафедри БЖД, цей фононім виконує деталізаційну, соціологічну функцію.

Характерною особливістю постмодерного тексту стає вживання власних назв пов'язаних із Усемережжям: *«Гайка купувала з цієї карти заготовки на «Алі-Експресі» та одяг на «Ібей», але зараз було не до того»* [46, с. 91]. Фонові власні назви на позначення відомих інтернет-магазинів подані в тексті в транслітерованій формі, заатрибутовані

лапками, фононіми вжиті в якості стилетворчого засобу. Назви інтернет провайдерів: *«Немовби між ними поволі руйнувалися не лише сталеві двотаври залізничних колій, але й усі інші можливі зв'язки: дроти електропередач, старі телеграфні кабелі, оптоволоконні мережі «Укртелекому»...»* [46, с. 149]. У цьому випадку фонові власні назви розширюють побутовий простір твору та деталізують життя героїв. *«Годилося б зараз витягнути смартфон і запиляти селфі на тлі того пасажирського літака, що вирулює на сусідній смузі, затегати #Odesa й кинути в інстаграм»* [46, с. 162] – фонові назви пов'язані з соціальними мережами, є притаманними лише для постмодерного тексту.

Фонові власні назви на позначення магазинів: *«Вона зайшла у «Сільпо» на Контрактовій, натрапила на дегустацію сирів, шинки та сухариків, наїлася всього досхочу – і на неї напала гикавка»*[46, с. 100]. Такий фонем домагає авторові деталізувати обставини, у яких перебуває героїня твору. *«У «Маку» взяла велике лате. У смартфоні, який зрештою знайшла в клатчі, розшукала, чим добратися з Києва до Донецька»* [46, с. 184] – фонем «Мак» є просторічною загальноновживаною назвою закладу швидкого харчування та мотивований антропонім іншомовного походження.

Задля художнього увиразнення автор вживає фонові власні назви: *«Якийсь хлопець-хіпстер запропонував їй сьорбнути води зі своєї пляшки, а тоді заплатив за маленьку «Моршинську» і всміхнувся на прощання»* [46, с. 101]. Фонем переданий у творі з використанням лапок, вказуючи на власну назву бренду води. Цей фонем мотивований ойконім Моршин. *«У всіх можливих закутках і закапелках зберігалися підшивки радянських газет, стоси обплетених павутиною журналів «Наука і життя», «Радянська жінка», «Работніца»* [46, с. 162], *«Це був конверт. У ньому лежав її паспорт та чотири п'ятисотки – Скворода дивився з них із холодною зневагою»* [46, с. 183] – фонові назви радянських періодичних видань виконують

асоціативну функцію. Поряд із назвами періодики один раз у тексті згадується назва книги: *«Попутник кинув на своє сидіння книжку, яку читав – “Порох з драконових кісток” – і посунув до виходу»* [46, с. 186]. Ця назва використана зі спеціальною художньою метою, адже Гайка їхала рятувати свого чоловіка, який мав здібності дракона, із полону. Тому онім виконує у тексті сюжетотворчу функцію

Щодо інших фонових власних назв ми знайшли у тексті назву комедійної вистави: *«Хто б міг подумати, що коли разом з Апаснасте йдеш на комедію “Король вечірок”, у залі можна зустріти не просто Льошу Жареного з його гіпертурботливою мамою на сусідніх кріслах, а справжнього летючого дракона!»* [46, с. 188]. Уважне прочитання оніму дозволяє зробити висновок, що назва використана з метою підсилити увагу до суперздібностей Жареного, тому онім виконує стилетворчу та образотворчу функції у тексті.

Отже, фонові власні імена передані в тексті мовою-оригіналом та транслітерацією, вживаються з атрибутацією та без неї. Сучасна фонові онімія постмодерних текстів втілює культурну та мовну діяльність людей, тому вивчати ономастичну систему мови слід у процесі її розвитку та динаміки, враховуючи екстралінгвальні чинники. Оскільки система ономастичного простору художнього тексту має складний комплексний характер, поетонімікон постмодерних текстів потребує всебічних, ґрунтовних, спеціальних досліджень, що зумовлює необхідність подальшого наукового вивчення питання ономастики в художньому тексті.

ВИСНОВКИ

Ономастичний простір художнього твору посідає важливе місце серед усього мовного простору. Власні назви вказують на місце подій у творі, імена головних героїв виконують номінативну, експресивну, стилетворчу, характеристичну функції у тексті. Власні імена у художньому творі формують уявлення читача про героїв твору та допомагають глибше розуміти зміст художнього тексту.

Нами було проаналізовано становлення ономастики як окремої наукової дисципліни. Описаний досвід світових та українських ономастичних шкіл, праці науковців у площині ономастичного дослідження (Д. Бучка, Ю. Карпенка, В. Ніконова, В. Німчука, С. Роспонда, А. Селіщева, О. Суперанської, В. Ташицького, Г. Лабінської, К. Цілуйка та ін).

Спираючись на дослідження О. Суперанської, ми виокремили та проаналізували три ономастичні групи у творі «Магнетизм» Петра Яценка : антропоніми (власні імена героїв твору), топоніми (назви на позначення внутрішньоміських об'єктів) та фонові власні назви.

Антропонімікон твору широкий та багатогранний, представлений власними іменами, іменами по батькові, прізвищами та прізвиськами. Аналізуючи антропоніми у творі «Магнетизм» Петра Яценка, ми спиралися на принципи аналізу дослідниці Г. Шаповал. Мовознавиця виділяє соціологічну, експресивно-оцінну, номінативну й локалізаційну функції антропонімів у тексті.

Топоніми у творі були проаналізовані спираючись на дослідження А. Титаренко. Науковиця виокремлює два принципи диференціації внутрішньоміських об'єктів: тематичний та структурно-семантичний. З огляду на подані вище принципи аналізу нами було простежено виникнення та мотивованість назв, а також їх функціональні особливості в тексті твору «Магнетизм» Петра Яценка.

Серед фонових власних назв були проаналізовані назви транспортних засобів, мобільних телефонів, побутових речей, магазинів, та засобів зв'язку. Фононіми в тексті виконують соціологіну, стилетворчу, описову функції.

Комплексний аналіз ономастичного простору твору допомагає ширше усвідомлювати зміст твору та сюжетні особливості. Ономастичні назви, окрім називної функції виконують багато інших очевидних та прихованих функцій, а історичні особливості власних назв виводять онім на вищий рівень функціонування у творі, адже для повного усвідомлення авторського слова потрібно розуміти роль та значення ономастичних одиниць.

Тож вивчення ономастичних одиниць у художньому творі дозволяє розширенню історичного контексту авторського слова, вживання власних назв у авторському творі стає стилетворчим засобом, а антропонімікон дозволяє проаналізувати ставлення автора до персонажів, адже він називав їх та вкладав в імена кодування їхньої поведінки та значення у творі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белей Л.О. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії (монографія). Ужгород: 2002. 176 с.
2. Белей Л.О. Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII – початку XX століття: автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 1996. 22 с.
3. Белей О.О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств. Ужгород : Закарпаття, 1999. 111 с.
4. Белей О.О. Трансформація українського ономастикону посттоталітарного періоду на загальнослов'янському тлі. Wrocław, 2007. 248 с.
5. Боева Е.В. Онімний простір в художньому світовідтворенні Григорія Сковороди. *Записки з ономастики: зб. наук. праць*. Одеса, 2008. Вип.11. С. 72-80
6. Божко І. Особливості антропоніма у постмодерній літературі (на матеріалі поезії Ю. Андруховича). *Вестник Крымских литературных чтений: сб. науч. статей и материалов*. Сімферополь, 2011. Вып. 7. С. 230–234.
7. Буга Т.В. Динаміка особових імен Центральної Донеччини (кінець XIX – початок XXI ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2010. 486 с.
8. Бузинова З.Й. Ергонім як особливий тип імені власного (до питання про співвіднесеність імен власних і загальних). *Структура і функції ономастичних одиниць : збірник наукових праць*. Донецьк, 1992. С. 32–35.
9. Бусел В. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / Ред. В. Бусел. Київ, 2005. 1728 с.
10. Галаур С. Регулятивна організація топонімів у сучасному українському художньому тексті. *Лінгвостилістичні студії*.

2019, вип.10.URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18053/1/%d0%9b%d0%a1_10_5-18-28.pdf (дата звернення:

21.06.2021).

11. Демчук М.О. *Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV – XVII ст.* Київ, 1988. 172 с.
12. Денисюк В.В. Ергонімія Умані. *Мовознавство. Літературознавство. Методика* : збірник наукових і навчально-методичних праць. Київ, 1999. Вип. 1. С. 82–85.
13. Деремнда Ю. М. Іншомовні засоби в ергонімів (на матеріалі ергонімікону Тернопілля). *Філологічні трактати.* Тернопіль, 2011. Том 3. С. 76–84.
14. Доценко М.В. Денотатно-номінативна структура топонімії в постмодерністській прозі. *Наукові записки Вінницького держ-го пед-го університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)* : зб. наук. праць. Вінниця, 2017. Вип. 25. С. 167–174.
15. Доценко М.В. Експресивні можливості формально ідентичних власних назв у художньому мовленні. *Український смисл* : наук. Зб. / за ред. Проф. І.С. Попової. Дніпропетровськ, 2016. С. 132–141.
16. Доценко М.В. Зв'язок топонімікону і жанрово-стильової природи тексту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»* : зб. Наук. Праць. Одеса, 2016. Випуск 2 Том 1. С. 20–22.
17. Доценко М.В. Рубіж століть у постмодерністському онімному просторі. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук», Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського.* Сімферополь, 2017. С. 14–16.

18. Доценко М.В. Сакральні штрихи поетонімів постмодерністського тексту. *Scientific Researches : Ежемесячный научный журнал*. Вінниця, 2017. №5. С. 28–174
19. Доценко М.В. Структура імені-образу в екзистенціальному тексті. *Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки*. Донецьк, 2015. Вип.1-2 С. 104–110.
20. Доценко М.В. Топонімна містифікація – Ялівець Тараса Прохаська. «Сучасна українська нація: мова, історія, культура». Львів, 2016. С. 340–342.
21. Доценко М.В. Засоби розмежування формально тотожних поетонімів. Матеріали всеукраїнської наукової конференції «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах». Частина II. / наук. Ред. О.Ю. Висоцький. Дніпропетровськ, 2016. С. 209–211.
22. Ермолович Д.И. Имена собственные на стыке языков и культур. Москва, 2001. С. 200.
23. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. *Мовознавство*. Київ, 2001. № 5. С.48–63.
24. Желєзняк І.М. Рось і етнолінгвістичні процеси середньонаддніпрянського Правобережжя. Київ, 1987. 204 с.
25. Желєзняк І.М. Слов'янська антропоніміка. *Вибрані статті*. Київ, 2011. 286 с.
26. Зубко А. Українська ономастика: здобутки та проблеми. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2007.С.262-281. URL: <http://history.org.ua/journall/sid/15/19.pdf>
27. Карпенко Ю., Літературна ономастика. Одеса, 2008.
28. Карпенко Ю.О. Ономастичні міркування. «Записки з ономастики», збірник наукових праць, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. Одеса, 2005, випуск 9.

29. Курс К.Ю. Ономастический фон поэзии М. В. Исаковского. *Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер.2.* Волгоград, 2013. № 2. С. 163–167.
30. Лабінська Г. Топоніміка: Навч. Посібник. Львів, 2016. 274 с.
URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Labinska.pdf>
31. Лукаш Г.П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 1997. 178 с.
32. Максимчук Н.А. Имя собственное как элемент языковой картины мира. Разноуровневые характеристики лексических единиц. *Сборник научных статей по материалам докладов и сообщений. Ч. IV.* Смоленск, 1999. 199 с.
33. Мартос С.А. Словотвірна структура годонімів Херсона. *Записки з українського мовознавства.* Херсон, 2019. Вип. 26(1). С. 243–249. URL: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2019.26.181326>
34. Мініна О.В. Проблема класифікації функцій поетонімів у художньому тексті та їх розрядів за денотатом. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки.* Луцьк, 2011. № 6 (ч.1). С. 81–84.
35. Можарова Т.М. Фоносемантика онімних найменувань у поезії шістдесятників. *Лінгвістичні дослідження : зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди.* Харків, 1998. 2009. Вип. 27. С. 39–47.
36. Немировская, Т.В. «Некоторые проблемы литературной ономастики». *Актуальные вопросы русской ономастики.* Киев , 1988. С. 112–22.
37. Суперанская А.В. Имя через века и страны. Москва, 1967. 96 с.
38. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. М. : Наука, 1973. 366 с.

39. Суперанская А.В. Теория и методика ономастических исследований. 3-е изд. Москва, 2009. 256 с.
40. Ташицкий В. Место ономастики среди других гуманитарных наук. *Вопросы языкознания*. Москва, 1961. – № 2.
41. Титаренко А.А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий ріг, 2013. Вип. 9(2). С.171-180. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268531235.pdf> (дата звернення: 03.-9.2021).
42. Торчинський М.М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2009. Ч. 2. 374 с.
43. Удовенко Л.О. Авторське створення топонімичного простору в художньоісторичному творі (на матеріалі роману Павла Загребельного «Диво»). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Харків, 2012. № 1006. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/7520>
44. Харитоновна К. Ойконіми у романі «Магнетизм» П. Яценка. Магістерські студії. Випуск XXI. Херсон: ХДУ, 2021.
45. Шаповал Г.І. Функції літературно-художніх антропонімів у творчості Леся Мартовича. *Парадигма пізнання: гуманітарні питання*. Київ, 2015. № 1(4), С. 108-113.
46. Яценко П. Магнетизм. Львів, 2020. 288 с.

ДОДАТОК А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВИТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, _____,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

(ім'я, прізвище)